

DĖL „LIETUVOS VIETOVARDŽIŲ ŽODYNO TURTINIMO“

Tikėčiausi, jog profesoriaus Zigmo Zinkevičiaus paraginimas užrašyti gimtojo krašto vietovardžius ne vien man pasirodė išspausdintas pačiu laiku (Zinkevičius 2014: 173–174). Ne kartą yra tekę išgirsti arba skaityti rajoniniuose laikraščiuose, leidiniuose kuriuo nors požiūriu vertingų vietų vardų pavadinimų. Šįsyk dėmesį patraukė knyga *Vytogala*, skirta iškiliausio vytogališkio lakūno Stasio Girėno (1893–1933) gimtinei, kurioje, be kita ko, išvardyti ir aptarti Vytogalos ir gretimų kaimų vietovardžiai. Turiningą leidinį parengė socialinių mokslų daktaras Benediktas Šetkus (Vytogala 2013).

Leidinio sudarytojas rašo: „Keičiasi kaimo vaizdas. Baigia išnykti senosios sodybos, nebeliko jaujų su pakuromis, peludėmis, pašiūrėmis, durvingiais ir kitais bevardžiais užkaboriais“ (Vytogala 2013: 128). Man, leksikografei, iš pat karto pasirodė „reikalingi“ tie *durvingiai*, kurių nerasime *Lietuvių kalbos žodyne*. Toliau knygoje, jau specialiaame vietovardžių skyriuje, aptinku ir mikrotoponimą to paties apeliatyvo pagrindu: „*Durvingis* – pusapvalę pelkę juosiantis krantas Stasio Lovčiko sodyboje“ (Vytogala 2013: 234). Sodybos šeimininkas Stasys Lovčikas asmeniškai raštu pakomentavo plačiau: „Vytogaloje seniau dažnai buvo naudojamas žodis „Durvingis“. Tai galėjo būti tako ar kelio vingis, dviejų upelių sandūra, dviejų pastato sienų sandūra. Buvo sakoma „Šiaudų kūgį sukrovė durvingyje. Palauk manęs prie tako durvingyje“. Durvingis tai vieta, kur susiduria dvi linijos. Jaujose paprastai tose vietose būdavo ir durys“.

Iš tiesų, Lietuvių kalbos instituto Vardyno kartotekoje yra užfiksuotas *Durvingis*, tas pats, kurį bandžiau aiškintis. Pasirodo, nebe naujiena. Vis dėlto žinia, manding, varta: šiais, 2014 metais, *Durvingiu* tebevadinamas žemės išlinkis apie pelkę iš vienos pusės. Nauju žodžiu praturtinsime *Lietuvių kalbos žodyną*. Įdomu, kad tik Vytogaloje žinomas bendrinis žodis *durvingis* ir iš jo pasidarytas geografinis pavadinimas.

Savotiškas Vytogalos fenomenas – *Galdapė*, „Jono Čepo sodybvietė pietiniame kaimo pakraštyje, netoli Gebenės upeliuko. Pamiškėje prie to upeliuko seniau yra buvusi dervos viryklė“ (Vytogala 2013: 234). Ši *Galdapė* yra minima net priežodyje: „Ek y Galdāape ožkų kaustyti“ (tikriausiai kor. klaida rašant *Galdāpe*). Keistoka,

kad *Galdāpē* ne upelis, o sausa vieta. Gal jis čia yra buvęs seniau? Mažojoje Lietuvoje *Galdāpē* yra dešinysis Unguros (Angrapės) intakas. Prūsų Lietuvos pavadinimuose *-ap-* dažnai pasitaiko, o Lietuvoje bene bus labai retas (?). Antrasis vandenvardžio sandas *-ap-* sietinas su ide. **ap-* ‘vanduo, upė’, plg. prūsų *ape* ‘upė’ (Pėteraitis 1992: 65). Archaiškąją *Galdapę* yra užfiksavęs žymus etnografas Vladas Statkevičius: tai dešinysis Lokystos, tekančios pro mano gimtąją Šilalę, intakas. Taigi vytogalinė *Galdāpē* privedė mane tiesiog prie atradimo. Vardyno kartotekoje *Galdāpē* yra, atrodo, tik iš Šilalės rajono.

Vlado Statkevičiaus straipsnis „Kur teka mirštantys upeliai“, pirmą kartą išspausdintas Šilalės rajono laikraštyje *Artojas* 1989 03 23, Nr. 35, vėliau perspausdintas 7-ajame *Šilalės krašto* tome (Statkevičius 2006: 630–632), teikia konkrečios informacijos apie vienos upės, Lokystos, kurios ilgis 46 kilometrai, baseino vardus. Autorius, pats išvaikščiojęs tuos visus paupius, palokysčius, vaizdingai aprašo, kaip klampodami, kilpinėdami, sruvendami „beveik 80 upelių, ravukų suplūsta į Lokystą iš miškų, pelkių ir tarpukalvių“. Tarp jų minėtasis *Galdāpē* ir galbūt rasis tokių, kurių neturi kartotekos.

Nemenka įdomybė Šilalės rajone buvusio dvarelio *Labgava* pavadinimas. Spėjama, kad vardas ne vietinis, atsineštas iš Rytprūsių, kur buvo upė ir miestas *Labgava* // *Labguva* (Vanagas 1966: 189). Neseniai išleistame *Lietuvos dvarų sodybų atlase* minimas Labgavos dvarelis, palivarkas, remiantis archyvų duomenimis (Atlasas 2012: 104). Įrašai gali būti naudingi aiškinantis *Labgavos* atsiradimą prie Kvėdarnos. Tai būtų jau antras atvejis (pirmasis – *Galdāpē*), kai Mažosios Lietuvos toponimas lygiai toks pat vartojamas (tiktai?) Šilalės rajone.

Tebus leista šiame kontekste užsiminti ir apie vieną įdomią pavardę, kurios nėra *Lietuvių pavardžių žodyne* nei Vardyno kartotekoje: *Uginozai*. Ji parašyta, tiksliau, išlieta antkapiniame geležies paminkle Šilalės kapinėse:

„Geriausims tieveliams
Antanui ir Domicelai
Uginozams
Nuliudi vaikai
1901“

Belaukdami vietovardžių žodyno galime teikti nuklausytus ir parašytus vietovardžius, ypač nunykančius, Vardyno skyriui.

ŠALTINIAI

Atlasas 2012: *Lietuvos dvarų sodybų atlasas* 1. *Šilalės rajono savivaldybė*, sud. Rasa Butvilaitė. Vilnius: Vilniaus dailės akademijos leidykla.

Dėl „Lietuvos vietovardžių žodyno turtinimo“

Statkevičius Vladas 2006: Kur teka mirštantys upeliai. – *Šilalės kraštas* 7, sud. Edvardas Vidmantas, Albina Auksoriūtė, Edita Korzonaitė. Vilnius: Margi raštai.

Vytogala 2013: *Šilalės kraštas* 6, antrasis papildytas leidimas, sud. Benediktas Šetkus. Utena: UAB Utenos Indra.

LITERATŪRA

Pėteraitis Vilius 1992: *Mažoji Lietuva ir Tvanksta*. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidykla.

Vanagas Aleksandras 1966: Dėl vietovardžio *Labguva* darybos ir kilmės. – *Baltistica* 1(2), 185–189.

Zinkevičius Zigmąs 2014: Lietuvos vietovardžių žodyno turtinimas. – *Acta Linguistica Lithuanica* 70, 173–174.

Įteikta 2014 m. spalio 2 d.

ONA KAŽUKAUSKAITĖ

Lietuvių kalbos institutas

Petro Vileišio g. 5, LT-10308 Vilnius, Lietuva

onaka@lki.lt